

Okoljski mnenjski dokument

Komisija za mladinske politike,
Mladinski svet Slovenije

MSS-097-24

UVOD

Čeprav nas mlade pogosto označujejo za apatične, smo na področju okoljske problematike v zadnjih letih pogumno prevzeli štafeto opozarjanja na okoljske problematike, ter od odločevalcev začeli odločno zahtevati spremembe. Mladi smo na začetku svojega odraslega življenja in okoljske spremembe prepoznavamo kot eno ključnih groženj naši prihodnosti. Globalno segrevanje, onesnaževanje, energetska kriza in socialna nepravilnost bo namreč močno vplivala na naše možnosti za osebni razvoj, doseganje kariernih ciljev, finančne zmožnosti, oblikovanje družine in kreativno ter izpolnjujoče življenje v skupnosti. Trenutni sistem je prepočasen pri naslavljanju problemov, ki jih pred globalno skupnost postavljajo klimatske spremembe in onesnaževanje. Zato odločevalce pozivamo k ukrepanju.

V pričujočem dokumentu so predstavniki nacionalnih mladinskih organizacij, ki jih kot krovna organizacija združuje Mladinski svet Slovenije, strnile vrste in pripravile mnenjski dokument v katerem naslavlja štiri tematike, ki so jih prepoznali kot ključne. Te so:

1. **Trajnostna mobilnost,**

Mladi si želimo sprememb in investicij na področju javnega potniškega prevoza, ki naj bo učinkovito, cenovno dostopno in predstavlja alternativo splošno razširjeni uporabi osebnih avtomobilov. Želimo si investiranja v železniški prevoz z namenom preusmeritve tovornega prometa na železnice ter povečanjem kapacitet potniškega prometa. K trajnostni mobilnosti bo močno pripomoglo tudi izboljšanje kolesarske infrastrukture ter ozaveščanje o prednostih, ki jih prinaša uporaba kolesa za vsakodnevno uporabo. Pri urejanju mobilnosti naj bodo odločevalci pozorni tudi na razpršeno poseljenost Slovenije, podeželje in druge alternativne rešitve, ki vključujejo multimodalnost prevoza, solastništvo ter deljenje avtomobilov.

2. Krožno gospodarstvo,

Mladi si želimo gospodarske ureditve, ki bo ščitila pravice prebivalcev Slovenije do lepote njenega čistega okolja, vode in lokalno pridelane hrane. Takšna ureditev naj spodbuja krožno gospodarstvo, zmanjšuje okoljski vpliv industrije in posebno pozornost nameni preprečevanju negativnih učinkov, ki jih ima hitra moda na okolje. Za vzgojo socialno in ekološko ozaveščenih podjetnikov spodbujamo uvedbo izobraževanj o trajnostnem gospodarstvu. Ključno se nam zdi tudi, da državne institucije predstavljajo vzor trajnostne gradnje in vzdrževanje stavb.

3. Obnovljivi viri energije,

Navkljub spodbudam za zmanjšanje uporabe energije bo v prihodnosti ključno obnavljanje in nadgradnja kapacitet proizvodnje lastne električne energije. S tem bi želi tudi ekonomske, okoljevarstvene in trajnostne koristi električne neodvisnosti preko nizkoogljičnih virov energije. Kot ključno prepreko hitrejšemu napredku in potencialno nevarnost za ekonomsko stabilnost v Sloveniji mladi zaznavajo zastarelo energetska distribucijsko omrežje, ki ne podpira integracije različnih virov pridobivanja obnovljive energije na mikro nivoju. Prav tako si želimo napredka na področju energetskih skupnosti in samozadostnosti z energijo na lokalni ravni.

Med mladimi raziskovalci in inženirji obstaja veliko zanimanje za razvoj trajnostnih energij, vendar se pri tem pogosto srečujejo z pomanjkanjem kapitala in podjetniških priložnosti, ki onemogočajo, da bi njihove ideje postale realnost, izdelki pa prototipirani in lansirani na trg.

4. Prehranska varnost in trajnostno kmetijstvo

Želimo si lokalno pridelane hrane. Slovensko podeželje naj se razvija v smeri sonaravnega kmetijstva in povezovanja v trajnostna podeželska območja. Izogibanje transportu hrane bo imelo pozitiven vpliv na okolje in blagodejne ekonomske učinke za skupnost. Posebno pozornost pa je treba nameniti tudi revitalizaciji funkcionalno degradiranih območij. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na spodbujanje pridelave rastlinske hrane. Na rastlinsko hrano pa moramo postati bolj pozorni tudi v prehrani. Mladi menimo, da si obrok rastlinskega izvora zasluži obvezno mesto na jedilniku javnih ustanov in s tem vzgajamo in zmanjšujemo uživanje izdelkov živalskega izvora, ki imajo izrazito slabši vpliv na okolje.

Za vsako od izpostavljenih točk smo oblikovali 4 ali 5 ukrepov, ki naslavljajo določen problem, ter za njegovo razrešitev oblikovali konkretne rešitve. Mladinski svet Slovenije poziva k odločanju podprtemu na podatkih in neodvisnih raziskavah. Ukrepi naj upoštevajo dejanske zmožnosti in potrebe prostora ter njenega prebivalstva. Upošteva naj se vpeljava mehkih prehodov, kadar je to mogoče. S tem se izognemo uporabi deležnikov in spodbudimo konstruktivno sodelovanje in iskanje kompromisov za skupno dobro. Pozornost pa naj bo namenjena tudi večplastnosti problematike in naslavlja tri stebre trajnosti, ki so okoljski, ekonomski in socialni.

2.1. Ureditev učinkovitega sistema P + R (parkiraj in presedi)

Opis problematike:

↳ “Po podatkih SURS Slovenija s 554 registriranih avtomobilov na tisoč prebivalcev leta 2020 presega povprečno stopnjo motorizacije EU, hkrati pa presega tudi stopnjo motorizacije v številnih gospodarsko razvitejših državah EU.” (1)

Posamezniki, ki prebivajo zunaj mestnih/urbanih območjih, podeželja ali nimajo neposrednega dostopa do javnega prevoza se dnevno vozijo v večja mesta, kjer opravljajo vsakodnevne dejavnosti, kot sta delo ali nakupovanje. Taka potovanja, ki jih posameznik od začetka do cilja opravi z zasebnim vozilom so problematična iz več razlogov. Osrednji problem v povezavi s prometom v Sloveniji je onesnaževanje ozračja zaradi prometne aktivnosti. Na to kažejo podatki, da je več kot 32% vseh toplogrednih plinov posledica uporabe avtomobilov. (2)

Taka potovanja, ki so od začetka do cilja opravljena z zasebnim vozilom dodatno prispevajo tudi k cestnim zastojem, ki podaljšajo čas potovanja. Ti nastanejo kot posledica dejstva, da slovenski prometni sistem ne zmore prenesti več kot 1.7 milijonov avtov. (3) Poleg cestnih zastojem na cestah pride tudi do številnih prometnih nesreč. Po podatkih Javne agencije Republike Slovenije za varnost prometa, jih je bilo letu 2022 kar 18714. (4)

V Sloveniji povprečna razdalja med prebivališčem in najbližjo postajo javnega prevoza znaša 4,3 km. Ta razdalja je še posebej daljša v Pomurju, Jugovzhodni in Goriški regiji, kjer povprečna oddaljenost doseže skoraj 9km. Če je razdalja med prebivališčem in najbližjo postajo javnega prevoza prevelika, se potovanje z osebnim avtomobilom izkaže kot nuja. Alternativno temu, da posameznik celotno pot opravi z osebnim avtomobilom, predstavlja sistem “parkiraj in se pelji”, oziroma P+R. Ta sistem posamezniku omogoča, da zasebno vozilo uporabi do mesta, kjer sta dostopnost in povezava z javnim prevozom bistveno boljši, pot pa od tam naprej nadaljuje z javnim prevozom. Javni prevoz je okolju veliko bolj prijazen, razbremeni ceste in posledično skrajša potovalni čas, predvsem znotraj urbanih območij.

Opis ukrepa:

↳ Za podporo razvoju in uspehu sistemov P+R se naj odločevalci različnih ravni skupaj s ponudniki javnega prevoza uskladijo pri urejanju učinkovitosti P+R sistemov v Sloveniji. Eden takih ukrepov je vzpostavitev novih in boljše integracija že obstoječih sistemov P+R v prometno infrastrukturo, s katerimi se zagotovi enostaven dostop do javnega prevoza. V primerih, ko je javni prevoz v neposredni bližini P+R sistema je uspešnost sistema temeljito večja. To vključuje ponudba več različnih vrst javnega prevoza, ki je časovno usklajen med seboj ter časovni razpon ni večji kot 20 min. Dodatna podpora uspehu P+R sistemov so tudi urejene kolesarske steze in postajališča v neposredni bližini. (5)

Pri vzpostavljanju novih in integraciji obstoječih P+R postajališč naj se še posebej osredotoča na naslednja dva vidika:

1. Lokacija

↳ Predlagamo, da se raziščeje možnosti vzpostavitve Sistema Park and Ride (P+R) na krajih, ki so oddaljeni več kot 20 km od postaje, z ustrezno frekvenco javnega prevoza. Izvajanje sistema P+R na podeželju predstavlja tudi dodatne izzive. Izbiro lokacije objekta je potrebno izbrati na podlagi ustreznih raziskav in dodatnih ukrepov s katerimi zagotovimo dostopnost lokacije P+R postajališča, ustrezno povezanost z javnim prevozom in lokacijo, ki se nahaja na območju z zadostnim povpraševanjem. Pri preučevanju je pomembno imeti v mislih tudi časovno usklajevanje med istimi in različnimi oblikami javnega prevoza.

2. Cenovna privlačnost P+R storitev

Potrebno je uvesti skupno ceno za parkiranje in vozovnico za javni premet. Uporaba P+R mora biti časovno in finančno smotrna ter konkurenčna potovanju celotne razdalje z avtomobilom za spodbujanje prehoda uporabnikov zasebnih vozil na javni prevoz.

Učinki ukrepa:

1. Zagotovitev udobnega in cenovno dostopnega prevoza dnevnih migrantov na zelene destinacije,
2. razbremenitev mestnih središč,
3. spodbujanje trajnostnega prehoda na nizkoogljično družbo z namenom zmanjšanja količine toplogrednih plinov
4. Vzpostavljane hitrejšega ter učinkovitejšega sistema transporta, s podarkom na izboljšanju povezav javnega prevoza

Z ustrezno implementacijo ukrepa lahko odločevalci na lokalni in nacionalni ravni spodbujajo trajnostni promet in podpirajo gospodarski razvoj z zagotavljanjem priročnega dostopa do večjih zaposlitvenih središč in trgovinskih območij. Sistem P+R je ključen za tranzicijo med družbo, ki za prevoz uporablja pretežno avtomobile, v družbo, ki temelji na uporabi javnega prevoza. Na splošno so sistemi P+R pomemben del načrtovanja trajnostnega prometa in odločevalci igrajo ključno vlogo pri zagotavljanju njihovega uspeha.

Viri:

1. Ministrstvo za okolje in prostor. (2022). Poročilo o okolju v Republiki Sloveniji 2022. https://www.iusinfo.si/Priloge/PRIPDZ/PRIPDZ101E0214IXN3_7_1.PDF
2. Morgado Simões, H. (2021). Climate action in Slovenia: Latest state of play. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698061/EPRS_BRI\(2021\)698061_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698061/EPRS_BRI(2021)698061_EN.pdf)
3. Gostiša, N. (6. 4. 2023). Vsak peti prvič registrirani novi osebni avtomobil hibrid. Statistični urad Republike Slovenije. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10910>
4. Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa. (28. 2. 2023). Stanje prometne varnosti 2022 – znani so uradni podatki. <https://www.avp-rs.si/stanje-prometne-varnosti-2022-znani-so-uradni-podatki/>
5. Ministrstvo za infrastrukturo Republike Slovenije. (2017). P+R: Smernice za vzpostavitev sistema P+R (parkiraj in presedi) in umeščanje vozlišč P+R v urbanih naseljih. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOPE/TRAJNOSTNA-MOBILNOST-STMP/Smernice/Smernice-za-vzpovstavitev-sistema-P+R-parkiraj-in-presedi-in-umescanje-vozlisc-P+R-v-urbanih-naseljih-avgust-2017.pdf>

2.2. Pravna ureditev in spodbujanje deljenja avtomobilov (»car sharing«), skupno vožnjo (»ridesharing/carpooling«) in solastništvo

Opis problematike

- Okolje in prometna infrastruktura sta vsakodnevno preobremenjena z visoko intenziteto cestnega prometa. Podatki kažejo, da se število registriranih osebnih avtomobilov na 1.000 oseb v Sloveniji v zadnjih 10 letih vztrajno dviga. Po podatkih SURS je število osebnih avtomobilov na 1000 oseb v Sloveniji od leta 2001, ko smo imeli 442 registriranih osebnih avtomobilov na 1.000 oseb, do leta 2022, ko imamo v Sloveniji kar 571 registriranih avtomobilov na 1.000 prebivalcev, kar nas postavlja v zgornjo tretjino v DČ EU. (1) Po podatkih SURS-a se kar 90,9% zaposlenih na delo odpravi z osebnim avtomobilom (med tem ko je statistika pri obračevanju nekoliko drugačna, saj se za osebni avtomobil odloči zgolj 38,46% posameznikov, za javni prevoz pa kar 55,79%). Zaskrbljujoč je tudi podatek, da so lastniški avtomobili večino časa oz. kar 95% časa neizkoriščeni. (2)

Pomemben vidik so tudi okoljski vplivi prometa. V Evropski uniji je cestni promet odgovoren za 71,1% izpustov prometa, od tega je za 60,6% kriv transport z osebnim avtomobilom. (3)

Opis ukrepa

- Zagotoviti je potrebno boljše pogoje in spodbudno okolje, v katerem se bodo posamezniki odločali za eno izmed v naslovu ukrepa naštetih oblik souporabe avtomobila. Potrebno je razširiti že obstoječo mrežo možnosti souporabe avtomobilov (ang. car sharing) in vzpostaviti sistem finančne podpore, ki bi spodbujal souporabo vozil. V skladu z lokalnimi potrebami je potrebno vzpostaviti sistem podpore lokalnim projektom, ki vzpodbujajo prebivalce lokalnih skupnosti, da se povezujejo pri skupni vožnji. Podrobneje je potrebno urediti tudi solastništvo in sprejeti ukrepe, ki finančno (in drugače) spodbujajo k taki obliki lastništva avtomobila.

Pri vsakem posameznem vozilu tako želimo nasloviti nekaj očitnih posledic visokega števila osebnih avtomobilov in ekonomske učinkovitosti posameznega vozila, ki večino časa ni uporabljen. Ko govorimo o avtomobilskem okoljskem onesnaženju pogosto pomislimo na onesnaženje, ki nastane pri uporabi (izpušni plini ter drugi proizvodi) tudi porabo naravnih virov in onesnaženje, ki nastane pri sami proizvodnji vozil. Glede na to da je osebni avtomobil v primerjavi z drugimi možnostmi transporta večino časa neizkoriščen, lahko tega smatramo kot slab izkoristek naravnih virov in slabo naložbo.

Število osebnih avtomobilov neposredno vpliva tudi na preobremenjenost prometne infrastrukture, ki vpliva tudi na učinkovitost javnega potniškega prometa, saj obstoječa prometna infrastruktura ne prenese take obremenitve.

Za implementacijo ukrepa je zadolženo ministrstvo za infrastrukturo v sodelovanju z ministrstvom za infrastrukturo.

Učinki ukrepa

↳ Z zagotovitvijo boljših pogojev, spodbudnega okolja, podpore in pravne ureditve želimo spodbuditi in povečati trajnostne oblike uporabe (in lastništva) avtomobilov, kot so deljenje avtomobilov (ang. car sharing), skupna vožnja (ang. ridesharing/carpooling) in solastništvo. S povečanjem takšnih načinov uporabe in lastništva, želimo zmanjšati število osebnih avtomobilov ter posledično njihov vpliv na okolje, ob uporabi kot pri proizvodnji.

Z ukrepom bi razbremenili prometno infrastrukturo in ustvarili prostor za druge bolj trajnostne oblike transporta (npr. avtobusi in kolesa). V času izvajanja ostalih trajnostnih ukrepov in prehodnem obdobju na ogljično nevtralno družbo, lahko v ukrepu omenjene oblike uporabe in lastništva avtomobilov služijo kot začasno nadomestilo za še bolj trajnostne oblike transporta.

Viri

1. Statistični Urad Republike Slovenije. (2023) Cestni transport. <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/22/36>
2. Namazu, M., MacKenzie, D., Zeriffi, H. in Dowlatabadi, H. (2018) Is carsharing for everyone? Understanding the diffusion of carsharing services. *Transport Policy*, 63(C). https://econpapers.repec.org/article/eeetrapol/v_3a63_3ay_3a2018_3ai_3ac_3ap_3a189-199.htm
3. Evropski parlament. (2019). Koliko izpustov CO₂ v EU povzročajo avtomobili (infografika). <https://www.europarl.europa.eu/news/sl/headlines/society/20190313STO31218/koliko-izpustov-co2-v-eu-povzrocajo-avtomobili-infografika&sa=D&source=docs&ust=1709717717565505&usg=AOvVaw1ZfEkK6seMzz-8kVoa3Vko>

2.3. Ureditev učinkovitega železniškega sistema, ki zagotavlja optimalen potovalni čas in prispeva k podnebni nevtralnosti

Opis problematike

↳ V Sloveniji je promet največji onesnaževalec z izpusti toplogrednih plinov. (1) Pomemben dejavnik zmanjšanja emisij je zato prenova našega prometnega sistema. Država mora spodbuditi uporabo javnega potniškega prometa, tovorni promet pa preusmeriti s cest na železnice. Razvoj javnega potniškega prometa je še posebej ključnega pomena za mlade in prebivalce, ki se izobražujejo, saj le ti pogosteje posegajo po javnem cestnem prometu. (2) To lahko dosežemo le, če bomo razvili potnikom prijazne alternative vožnji z avtomobilom in špediterjem privlačno železnico.

Opis ukrepa

↳ Dolgoročno rešitev zato vidimo v modernizaciji železniškega omrežja. Ta mora ustvariti zanesljivo in okolju prijazno železniško omrežje, ki optimizira potovalni čas. To lahko dosežemo le s posodobitvijo zastarelih odsekov proge in izgradnja novih, ki bodo lahko podpirali hitre vlake. Temu mora botrovati izgradnja drugega tira železnice na relaciji Ljubljana – Jesenice, Maribor – Šentilj in Ljubljana - Novo Mesto ter dokončanje drugega tira

na relaciji Koper – Divača. Prav tako je potrebno elektrificirati odseke železnice, ki to še niso.

Prav tako je potrebno modernizirati vozni park, katerega zastarelost in neučinkovitost je pogost razlog za zamude. S temi ukrepi bi povečali kapacitete za železniški prevoz tako potnikov kot blaga.

Za implementacijo ukrepa je potreben pristop večih ministrstev in slovenskih železnic.

Učinki ukrepa

↳ S tem ukrepom želimo ustvariti železniški sistem, ki bo predstavljal resno konkurenco cestnemu prometu s primerljivim časom potovanja. Le tako bomo na račun cestnega prometa lahko dosegli izdatno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov.

Viri

1. Koalicija za trajnostno prometno politiko. (2024). Promet. <https://prometna-politika.si/promet/>
2. Statistični Urad Republike Slovenije. (2023) Cestni transport. <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/22/36>

2.4. Načrtovanje kakovostnih, udobnih in varnih kolesarskih stez

Opis problematike

↳ Kolesarjenje predstavlja eno izmed ključnih načinov trajnostne mobilnosti. Predstavlja ogromne zdravstvene prednosti za posameznika, zaradi prostorske učinkovitosti, majhne porabe energije, vzpostavljanja povezave z okolico in preprečevanja naletov, pa ima izrazito pozitiven vpliv tudi na širšo družbo. (1) Spodbujanje kolesarjenja je seznamu ukrepov mnogih občin (OPN Ljubljana, OPN Kamnik), nekateri se v zadnjih letih dejavno izvajajo in ustvarjajo kakovostno kolesarsko okolje.

Za samozavestne kolesarje je precej slovenskega cestnega omrežja varnega in udobnega, vendar pa je za razširjenje kolesarjenja kot oblike prevoza na dnevne dejavnosti potrebno izboljšati tako varnost kot tudi kakovost in udobje kolesarskih stez. Kolesarske steze trenutno na mnogih odsekih ne omogočajo optimalno hitre vožnje. V ovinkih in posebno v križiščih, ne omogočajo dovolj varnosti za udeležence. V mnogih primerih kolesarske steze kolesarje vodijo na cesto. Poleg tega pa steze niso dovolj udobne, da bi ljudje v njihovi uporabi lahko uživali.

Opis ukrepa

↳ Da se za kolesarjenje odloči še več ljudi, je potrebno kolesarske steze oblikovati tako, da le te omogočajo hitro in časovno učinkovito vožnjo. Pomembno je upoštevati tudi vidik udobja, ki spodbuja pogostejšo uporabo, ter varnosti, predvsem za ranljivejše udeležence v prometu kot so otroci, starejši in družine.

Potrebno je, da ministrstvo pristojno za načrtovanje kolesarskih stez posodobi pravilnike za gradnjo kolesarskih stez. Upošteva naj se naslednje vidike:

1. Varnost:

Kolesarske steze morajo biti načrtovane varno z ozirom na doživljajsko izkušnjo. Kolesarji so občutljivi udeleženci, ki so po krivdi voznikov motornih vozil pogosto poškodovani v naletih, posebno pri prehitevanju s premajhno varnostno razdaljo in vožnji skozi križišča. (2). Zaradi nespoštovanja pravila najmanjše bočne razdalje 1,5m pri prehitevanju je potrebno ustaviti uvajanje kolesarskih pasov, ki niso ločeni od vozišča. Kolesarska steza mora biti od ceste ločena s 50 cm širokim pasom, ki omogoča varno kolesarjenje otrokom, družinam, starejšim in mladostnikom. Prav tako je potrebno učinkovito vodenje kolesarjev skozi križišče, kjer je vsa semaforizirana križanja kolesarske steze in ceste urediti z višinsko razliko, torej s kolesarsko stezo potekajočo brez višinskih razlik, po vrhu grbine, ki zagotavlja zmanjšanje hitrosti vozil. Ustrezen primer takšne ureditve lahko vidimo na kolesarski stezi skozi Trzin.

2. Kakovost:

Potrebno je, da se kolesarske steze načrtuje glede na dejansko hitrost, ki jo uporabniki dosegajo pri kolesarjenju (Hannekam, 1990, 3). To je dovoljena najvišja hitrost na kolesarski stezi v Sloveniji 25 km/h, namesto trenutnih 12,5 km/h. Prilagoditev in posodobitev kolesarskih stez je posebno pomembna v zavojih, ki morajo biti varni in dobro prevozniki tudi pri vožnji s 25 km/h, prav tako v križiščih, kjer mora celotna ureditev omogočati vožnjo brez zmanjšanja hitrosti. Uzakoniti se mora tudi obvezno uvajanje hitrih semaforjev na mestih kjer medkrajevne kolesarske steze prečkajo večje ceste.

3. Udobje:

Kolesarske steze morajo biti tudi udobne in morajo biti načrtovane ne na najmanjše pač pa na udobne mere. Zadostna širina naj ustreza priporočilom pravilnikov za udobno kolesarjenje (1).

Učinki ukrepa

➤ Kolesarske steze bodo varnejše, hitrejše in udobnejše. Uporaba kolesa tako ne bo le nuja ampak način za dvig kvalitete življenja. Posledično bomo zmanjšali število naletov in poškodb kolesarjev s strani voznikov motornih vozil (2). Večja varnost, hitrost in udobje bodo zagotovili, da bo kolesarjenje pridobilo na priljubljenosti in spodbudilo večje število ljudi, da za premik iz ene točke na drugo izberejo kolo. Zmanjšali se bodo izpusti CO2 iz prometa, pri enaki skupni širini vseh vozniških površin pa bo manj gneče in bo za transport namenjenega manj časa. Izboljšanje kolesarske infrastrukture ima tudi širše družbeno-ekonomske prednosti. (5)

Viri

1. Andrejčič Mušič, P. (2020). Celostni pristop k integraciji kolesarskega prometa v urbano krajino = A holistic approach to the integration of bicycle traffic into the urban landscape.
2. Murkovič, A. (2022). Pregled stanja varnosti kolesarjev v obdobju 2017 - 2021. Javna Agencija Republike Slovenije za varnost prometa.
3. Kircher, K., Ihlström, J., Nygårdhs, S., & Ahlstrom, C. (2018). Cyclist efficiency and its dependence on infrastructure and usual speed. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 54, 148–158. <https://doi.org/10.1016/j.trf.2018.02.002> <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1369847817306861>
4. Hennekam, W. (1990). The speed of a cyclist. *Physics Education*, 25(3), 141–146. <https://doi.org/10.1088/0031-9120/25/3/001> <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/0031-9120/25/3/001/pdf>
5. Cycling embassy of Denmark. (b.d.). Cost-benefit of cycling infrastructure. <https://cycling-solutions.info/cost-benefit-of-cycling-infrastructure/>

3. Krožno gospodarstvo

3.1. Preprečevanje negativnih učinkov hitre mode na okolje ter spodbujanje uveljavitve ukrepov in pravice do popravila izdelkov

Opis problematike

↳ Modna industrija je ena od treh najbolj onesnažujočih panog na svetu. Po podatkih Programa Združenih narodov za okolje je modna industrija drugi največji globalni porabnik vode, saj je odgovorna za približno 10 odstotkov globalnih emisij toplogrednih plinov (več kot mednarodni leti in morske trgovske poti skupaj). (1)

Hitra moda je poslovni model, ki spodbuja hitro proizvodnjo, uporabo in zavrženje poceni oblačil, ki sledijo najnovejšim modnim trendom. Taka oblačila so v večini proizvedena izven Evrope, imajo dolgo transportno pot in posledično višji ogljični odtis. Proizvedena so iz sintetičnih materialov ter so slabše kakovosti, kar povzroči, da ta zato in zaradi prej navedenih lastnosti, v zelo kratkem času pristanejo na smetiščih, kjer nadaljno onesnažujejo okolje in tekom let razpadejo na mikroplastiko. Po podatkih raziskave izvedene v sklopu projekta Obleka naredi človeka (2020–2022) je slovenski državljan samo v letu 2019 v povprečju zavrzel 12,3 kilogramov oblačil, skupno pa smo v Sloveniji zavrgli 25.079 ton oblačil. Evropsko povprečje je nižje in znaša 11 kg na prebivalca. Kljub temu da so v to ocenitev všteti tudi drugi tekstilni odpadki, saj ta ne upošteva tistih zavrženih oblačil in odpadkov, ki niso bili zbrani ločeno, oblačila predstavljajo glavnino teh odpadkov. (2)

Težavo predstavlja tudi dejstvo, da modna industrija proizvaja na milijone ton oblačil, ki jih ne more prodati. Nekatere znamke (primer: Burberry) jih zažigajo, druge kopičijo (primer: znamki H&M se je na primer nabralo za 3,4 milijarde evrov neprodanih majic, oblek in modnih dodatkov). Na tak način se namreč tako znane blagovne znamke kot tudi ponudniki hitre mode zavarujejo pred prodajo kosov po znižanih cenah, s sežiganjem pa prihranijo pri stroških skladiščenja. (3)

Problematično je tudi dejstvo, da se je poslovni model hitre mode z razcvetom potrošniške družbe razširil tudi na druga področja proizvodnje izdelkov. Po podatkih raziskave Eurobarometer, ki jo je izvedel Evropski parlament, bi 77 odstotkov anketiranih potrošnikov v EU raje popravilo svoje stvari, kot kupilo nove, a so ti zaradi slabe dostopnosti in visokih cen popravila izdelke primorani zamenjati. Velik problem je tudi hitro zastaranje izdelkov, ki so zaradi nekvalitetnih materialov, izdelave, ali druge mehanske zasnove izdelani tako, da po določenem času niso več primerni za uporabo ali preprosto ne delujejo več. Veliko izdelkov je oblikovanih na način, da teh ni mogoče nadomestiti ali odstraniti. (4)

Opis ukrepa

↳ Zagotoviti je potrebno sistemske rešitve in ureditev okolju prijaznega sistema za proizvodnjo, uporabo in zavrženje neprodanih oblačil, s čimer se bo zmanjšal interes za prekomerno proizvodnjo oblačil velikih trgovcev. To v praksi pomeni, da veliki trgovci oblačil ne bi smeli več metati stran, zažigati neprodanih ali jih izvažati v druge države. Sledenje tekstilnim odpadkom je namreč izpostavilo prav problem izvažanja tekstilnih odpadkov v države v katerih je sistem regulacije odpadkov manj razvit ali pa je njihova zakonodaja manj stroga. (5)

Ta ukrep bi prispeval h krožnemu gospodarstvu, saj bi spodbujal prakso, da se nič, kar bi proizvedli, a ne prodali, ne bi zavržlo, marveč bi se ponovno uporabilo. Potrebno je prehodno obdobje, v katerem bi tovrstna podjetja imela čas, da preverijo, preračunajo, opazujejo in vzpostavijo sistem za ukinitvev tekstilnih odpadkov, vezanih na neprodana oblačila.

Poleg tega je na oblačila potrebno vključiti lestvico trajnosti, ki bi jo lahko razumel povprečen potrošnik in bi se ta lahko zato posledično lažje odločil, katere prakse bo podpiral s svojimi nakupi. Predlagamo pripravo vizualne barvne lestvice trajnosti posameznega izdelka (s strani strokovnjakov), ki bila jasno vidna na vsakem izdelku in bi vključevala elemente celotnega življenjskega cikla izdelka. Vsebovala torej ne bi le materialov, iz katerih je bil proizveden, temveč tudi vire, porabljene za njegovo izdelavo. Spodbujamo pripravo tovrstne lestvice tudi za druge izdelke, ne le za oblačila, s posebnim poudarkom na elektronskih napravah, saj e-odpadki predstavljajo najhitreje rastoč vir odpadkov v EU.

Poleg računa za vsak kupljen izdelek bi morali kupci pridobiti tudi informacije o možnostih ponovne uporabe in reciklaže izdelka, razlago stopenjske lestvice trajnosti, o njihovi pravici do popravila oz. možnostih, ki jih imajo na tem področju. Pri tem je potrebno biti pozoren na vse ukrepe, ki jih poudarja tudi Evropski parlament, trenutno vezane predvsem na elektronske naprave. Predlagamo, da se te ukrepe in pravice razširi tudi na tekstilne izdelke na način, da te postanejo obvezujoče za proizvajalce. (4)

Primeri takih ukrepov po predlogih Evropskega parlamenta:

- Proizvajalci naj bodo zavezani k temu, da podajo informacije o vzdrževanju in možnosti popravila izdelka.
- Zagotovi naj se, da bodo izdelki bolj kvalitetni in narejeni iz čim bolj kvalitetnih materialov in delov, ki jih je mogoče odstraniti, nadomestiti, popraviti in reciklirati.
- Popravila naj bodo privlačna, dostopna ter ugodna za potrošnike. To se lahko doseže z vpeljavo nagrad za popravila.
- Garancije izdelkov naj trajajo dlje. (6)

Primer dobre prakse: Francija je kot prva na svetu z zakonom prepovedala uničevanje neprodanih končnih produktov, kot so obleke in elektronska oprema. Zakon v Franciji vsebuje tudi posebej narejeni indeks, s katerim lahko lahko trgovci določijo stopnjo ponovne uporabe posameznega neprodanega izdelka, in napotke, kako jih predelati in ponuditi ponovno na trgu. Od 1. januarja 2022 je v Franciji tako uničevanje neprodanih kosov oblačil in obutve prepovedano, spodbujajo pa darovanje dobrodelnim organizacijam, recikliranje izdelkov, predvsem pa optimizirano in ustrezno proizvodnjo, ki sploh ne bi privedla do odvečnih kosov in izdelkov. Na seznamu prepovedanih kosov za uničenje so tudi izdelki za osebno nego, elektronske naprave, knjige in nekateri drugi izdelki. (7)

Učinki ukrepa

↳ Z uvedbo zgoraj naštetih ukrepov in sistemov bi trgovce in proizvajalce spodbudili, da poslujejo in delujejo bolj trajnostno. Sistemsko bi prepovedali nepravilno odlaganje in sežiganje odpadnih oblačil in drugih odpadkov ter zmanjšali količino odpadkov in onesnaževanje. K temu in večji

ozaveščenosti o problematiki, bi prispevali tudi z večjim ozaveščanjem kupcev o samih izdelkih, njihovi možnosti in pravici do popravila ter uvedbi trajnostne lestvice. Smiselna vpeljava tovrstnega ukrepa bo prispevala k zmanjšanju količine tekstilnih in drugih odpadkov. Z ozaveščanjem potrošnikov o tovrstnih praksah bi povečali zavedanje posameznikov o problematiki tekstilnih odpadkov in aktivnostmi s katerimi bi vsak kupec bil del pozitivnih sprememb na tem področju.

Viri

1. Zveza potrošnikov Slovenije. (2023). Hitra moda in kje so alternative. <https://www.zps.si/nasveti-in-vodniki/hitra-moda-in-kje-so-alternative-2023-02-02>
2. Obleka naredi človeka - rezultati vseslovenske raziskave o (odvrženih) oblačilih. (b.d.) <https://www.oblekanaredicloveka.si/raziskave/>
3. Bernik, T. (21. 7. 2018). Burberry zažgal za 30 milijonov evrov oblačil. Dnevnik. <https://www.dnevnik.si/1042833641>
4. Evropski parlament. (7. 2. 2024). Zakaj je zakonodaja EU o pravici do popravila pomembna? <https://www.europarl.europa.eu/news/si/headlines/society/20220331STO26410/zakaj-je-zakonodaja-eu-o-pravici-do-popravila-pomembna>
5. Čakarić, M., Škrinjar, K. (2022). Smetosled: slovenski nahrbtnik pristal v Pakistanu. Oštro. <https://www.ostro.si/si/zgodbe/smetosled-slovenski-nahrbtnik-pristal-v-pakistanu>
6. European parliament . (2023). New EU rules encouraging consumers to repair devices over replacing them. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231117IPR12211/new-eu-rules-encouraging-consumers-to-repair-devices-over-replacing-them>
7. Willsher, K. (30. 1. 2020). Landmark French law will stop unsold goods being thrown away. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/30/france-passes-landmark-law-to-stop-unsold-goods-being-thrown-away>

3.2. Zmanjšanje zelenega zavajanja s strani podjetij in ustrezen nadzor nad trditvami o trajnostnih praksah podjetij

Opis problematike

↳ Podjetja se zavedajo, da je potrošnikom trajnostno delovanje vedno bolj pomembno, zato poskušajo na različne načine prikazati, kako trajnostno delujejo, a gre pri tem v resnici za greenwashing oz. zeleno zavajanje. Za "greenwashing" gre, ko organizacija porabi več časa in denarja za trženje sebe kot okolju prijaznega podjetja kot pa za dejansko zmanjšanje svojega vpliva na okolje. Gre za goljufiv marketinški trik, namenjen zavajanju potrošnikov, ki raje kupujejo blago in storitve okolju prijaznih blagovnih znamk. Težava se pojavlja predvsem iz razloga, ker tovrstne trditve niso regulirane oz. preverjene ter se podjetja ne soočajo z nobenimi kaznimi zaradi tovrstnega zavajanja. Podjetje lahko tako na samopredstavitveni ravni prikaže svoje poslovanje kot zeleno, vendar deležniki nimajo nobene zagotovila, da so te trditve resnične. Takšno zeleno zavajanje je po svetu že stalnica, pri nas pa prisotnost tega koncepta zaenkrat še ni raziskana, kar predstavlja težavo, saj imajo zaradi tega podjetja več možnosti uporabe tovrstnih metod zaradi pomanjkanja poenotenja in regulacije. (1) Prepoved zelenega zavajanja narekuje tudi direktiva Evropskega parlamenta. (2)

Raziskava (3) je pokazala, da v Sloveniji določena podjetja iz energetske, metalurške, kemične, papirne, kmetijsko-predelovalne, plastične, prevozne in tekstilne industrije že uporabljajo tehnike zelenega zavajanja. Največ zelenih pritiskov na podjetja prihaja s strani nevladnih organizacij in ljudske podpore (predvsem lokalne skupnosti in potrošniki). Pomembne pritiskne izvajajo tudi finančni vlagatelji, vlade in mednarodne agencije. V Sloveniji prihajajo pritiski z vseh strani, glede na medijsko prezentacijo analiziranih podjetij pa lahko sklepamo, da najmanj pritiskov prihaja s strani države. Res je, da imamo v Sloveniji vrsto predpisov, ki podjetjem narekujejo, do katere meje lahko posegajo v okolje, vendar predvsem prebivalci lokalnih okolij, v katerih se podjetja nahajajo, menijo, da so ti predpisi preblagi.

Na tem področju je potrebno opozoriti tudi na pravilo petih korakov ravnanja z odpadki, ki so: "refuse, reduce, reuse, repurpose, recycle". Recikliranje odpadkov je tako šele zadnji korak, saj je ponovna uporaba bolj

energetsko učinkovita, podjetja pa se te lestvice korakov ne poslužujejo in trdijo, da vpeljujejo trajnostne prakse vs voje delovanje že z doseganjem zadnje stopnje v lestvici.

Opis ukrepa

↳ Potrebno je natančno definirati terminologijo stopenj trajnosti za podjetja ter vpeljati lestvico trajnosti podjetij, ki bi deležnikom na enostaven način prikazala, na kateri stopnji se določeno podjetje nahaja in kaj to v praksi pomeni. Potrebno je vpeljati tudi redno preverjanje in inšpekcijo tovrstnih trditev, da se zeleno zavajanje s strani podjetij zmanjša. Z uporabo različnih sredstev za ocenjevanje in standardizacijo je potrebno zagotoviti, da poslovanje podjetij preverjajo zunanji in neodvisni ocenjevalci oz. certifikacijska telesa. Med najvidnejšimi smernicami oz. standardi na področju varstva okolja, ki jih je potrebno upoštevati pri pripravi lestvice (s strani strokovnjakov), so skupina standardov ISO 14000 (4), shema Emas (5), znak EU za okolje (6) in druge ustrezne eksogene znake za okolje.

Potrebno je zagotoviti tudi spodbude (primer: davčne olajšave) za podjetja glede na to, na kateri stopnji lestvice se nahajajo, ter zagotoviti redne ustrezne inšpekcije in nadzore nad trditvami v povezavi s podatki o delovanju podjetja v praksi ter z določenimi ustreznimi kaznimi v primeru kršitev.

Dobra praksa: Loop je prva rešitev na področju krožne uporabe embalaže in prodaje na svetovni ravni, ki prek zbiranja, čiščenja, ponovnega polnjenja in ponovne uporabe embalaže stremi k izboljšanju okoljskega vpliva in standardov glede priročnosti v primerjavi s trenutnimi rešitvami na področju spletne prodaje. Loop nudi tudi možnost zbiranja uporabljenih izdelkov pri uporabnikih za ponovno recikliranje in ponovno uporabo. P&G je prvo podjetje z izdelki za potrošnike, ki se je pridružilo Loopu. (7)

Dobra praksa: Podjetje On začne program recikliranja, ki vam omogoča, da svoje superge zamenjate za nove. Razvija tudi nov tekaški copat, ki ga je mogoče 100-odstotno reciklirati. Koncept je naročniški model. Namesto nakupa čevljev se zavežete k članstvu v vrednosti 30 \$/mesec, da prejmete svoj prvi par. Ko so obrabljeni, o tem obvestite On, znamka vam pošlje nov par in stare čevlje pošljete nazaj. Par, ki ste ga vrnil, se reciklira, da se ustvarijo materiali za čevlje nekoga drugega, kar ustvari neskončen cikel. (8)

Ciljna skupina za uvedbo ukrepa so odgovorna ministrstva, ki urejajo gospodarstvo ter okoljske tematike. Ciljna skupina ukrepa pa so gospodarske družbe in združenja ter marketinški strokovnjaki.

Učinki ukrepa

Na ta način se bo zeleno zavajanje s strani podjetij zmanjšalo, potrošniki in drugi deležniki pa bodo imeli natančnejše informacije o delovanju podjetij, na podlagi katerih se bodo lahko informirano odločali. Sredstva za ocenjevanje in standardizacijo predstavljajo prednost tako za podjetja kot tudi za deležnike. Prva lahko z uporabo teh potrdil pomembno vplivajo na zvišanje svojega ugleda, deležniki pa dobijo zagotovilo, da podjetja zares počnejo to, kar komunicirajo.

Viri

1. Modic, B. (17. 2. 2022). Pasti »greenwashinga« ali zelenega zavajanja. Svet Kapitala. <https://svetkapitala.delo.si/trendi/pasti-greenwashinga-ali-zelenega-zavajanja/>
2. European parlament. (17. 1. 2024). MEPs adopt new law banning greenwashing and misleading product information. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240112IPR16772/meps-adopt-new-law-banning-greenwashing-and-misleading-product-information>
3. Jurman, K. (2008). Greenwashing: Ali je lažno komuniciranje okoljske odgovornosti praksa slovenskih podjetij? [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/jurman-karin.pdf>
4. ISO. (b.d.). ISO 14000 family: Environmental management. <https://www.iso.org/standards/popular/iso-14000-family>
5. SIQ. (b.d.). EMAS. <https://www.siq.si/nase-dejavnosti/certificiranje-organizacij/predstavitve/okolje/emas/>
6. Znak EU za okolje. (5. 9. 2023). https://europa.eu/youreurope/business/product-requirements/labels-markings/ecolabel/index_sl.htm
7. P&G. (24. 1. 2019). P&G se z 11 znamkami za gospodinjstvo pridružuje Loopu - okolju prijazni in priročni platformi za spletno nakupovanje. O-STA. <https://o-sta.si/23856/p-g-se-z-11-znamkami-za-gospodinjstvo-pridruzuje-loopu-okolju-prijazni-in-prirocni-platforni-za-spletno-nakupovanje>
8. Cherry, R. (2020). On Is Launching a Recycling Program That Lets You Trade Your Sneakers for New Ones. Shape.

3.3. Programi izobraževanja o trajnostnem podjetništvu

Opis problematike

Evropska komisija navaja, da sta evropska gospodarska rast in generiranje novih delovnih mest odvisna predvsem od sposobnosti evropske politike, da podpira rast podjetij. (1) Podjetništvo ustvarja nova podjetja, odpira nove trge in spodbuja uporabo novih znanj. Nadalje Evropska komisija spodbuja uvajanje in prehod h krožnemu gospodarstvu, ki prinaša velike gospodarske koristi, prispeva k inovacijam, rasti in ustvarjanju novih delovnih mest ob upoštevanju okoljskih zmogljivosti. Krožno gospodarstvo spodbuja trajnost in konkurenčnost na dolgi rok ter pomaga pri varčevanju stroškov evropske industrije, odpira nove poslovne priložnosti in ustvarja lokalno visoko kvalificirana delovna mesta. (2)

Podjetniško izobraževanje dokazano naredi razliko, saj tisti mladi, ki gredo skozi podjetniške programe izobraževanja in usposabljanja, ustanovijo več podjetij ter po končani šoli v 15-20 %, običajno postanejo podjetniki. Tisti, ki se takšnih programov in usposabljanj ne udeležujejo postanejo podjetniki v relativno nizkem odstotku, in sicer le v 3-5 %. Rezultati raziskave kompetenc mladih na področju krožnega gospodarstva so pokazali, da je raven razumevanja podjetništva ter krožnega gospodarstva v Sloveniji še v povojih. Anketiranci so navajali tudi vzroke za to, da krožno gospodarstvo še ni v zadostni meri vključeno v podjetništvo oz. tudi v socialno podjetništvo. Najpogostejši vzroki so bili: pomanjkanje zanimanja, nerazumevanje koristi krožnega gospodarstva v podjetništvu, pomanjkanje finančnih sredstev, pomanjkanje znanja in kompetenc. (3) Trenutna izobraževalna ponudba na teme podjetništva, krožnega gospodarstva, prehranskega sektorja in socialnega podjetništva je v Sloveniji relativno redka, v učnem načrtu na visokošolski ali srednješolski stopnji raziskovalci niso zaznali ničesar, kar bi neposredno obravnavalo poslovne modele krožnega gospodarstva, na področju zadružništva pa je bilo zaznanih nekaj neformalnih tečajev, a večinoma v okviru projektov.

Opis ukrepa

Izobraževanje o krožnem gospodarstvu in trajnostnem podjetništvu je potrebno smiselno umestiti v že obstoječe sheme podjetniškega izobraževanja, kot je na primer PONI (Podjetno Nad Izzive) (4)

Potrebno je zagotoviti sistemska in dolgoročna sredstva za izvajanje izobraževanj o podjetništvu za mlade, kot je izobraževanje PONI, kar trenutno izvaja Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, financirata pa ga Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Projekt se izvaja v okviru »Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020«, prednostne osi »Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarsko rast«, v okviru izvajanja prednostne naložbe »Spodbujanje podjetništva, zlasti z omogočanjem lažje gospodarske izrabe novih idej in spodbujanjem ustanavljanja novih podjetij, vključno s podjetniškimi inkubatorji«, specifičnega cilja 1 »spodbujanje nastajanja in delovanja podjetij, predvsem start-up podjetij.«.

Učinki ukrepa

↳ Na ta način bodo mladi podjetniki bolje informirani o trajnostnih praksah v podjetništvu, s čimer se bo v prihodnosti zagotovilo odpiranje in obstoj podjetij, ki delujejo krožno in trajnostno.

Viri

1. Evropska komisija. (b.d.) Konkurenčnost. https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/competitiveness_sl
2. Slovenian bussines club. (1. 8. 2023). Krožno gospodarstvo je prihodnost trajnostnega gospodarstva. <https://www.sbc.si/novice/2023/08/krožno-gospodarstvo-je-prihodnost-trajnostnega-gospodarstva>
3. OoZ Maribor. (30. 11. 2021). Kompetence pri mladih na področju krožnega gospodarstva in podjetništva v prehranskem sektorju. <https://ooz-maribor.si/kompetence-pri-mladih-na-podrocju-kroznega-gospodarstva-in-podjetnistva-v-prehranskem-sektorju/>
4. RRC Koper. (b.d.). PONI – Podjetno nad izzive v Obalno-kraški regiji 2023-2029. <https://www.rrc-kp.si/podjetno-nad-izzive-poni/>

3.4. Opredelitev virov, na tiste, do katerih ima skupnost določene pravice in na tiste s katerimi se lahko trguje

Opis problematike

↳ Mladi se soočajo s svetom, kjer se je kot posameznik, vedno težje izogniti posledicam dejanj drugih članov družbe. Težko se je odločiti in oditi nekam, kjer bi lahko poskrbel, da drugi nimajo bistvenega vpliva, ki lahko z danes na jutri obrne tvoje življenje. To se tiče tudi virov, do katerih si navajen dostopati kot član določene skupnosti in lahko tako rekoč čez noč izginejo. Tako lahko gozdove in biotsko raznoliko okolico, katere si navajen in se v njej sproščaš zamenja z danes na jutri tovarniško poslopje, vodo, ki si jo navajen imeti po zanemarljivi ceni, si prilasti nekdo in ti jo lahko, z izvira, ki je 100 m od tvoje hiše, začne prodajati ali zrak, s katerim si rad napolniš pljuča se pretvori v dim, ki je morda še celo nevaren za življenje in pri tem ne moreš nič, ker je tovarna iz katere prihaja, bila postavljena v sosednjem mestu.

Ne moremo dopustiti, da bi živeli v svetu, kjer bi si vsak kvadratni meter lahko nekdo lastil brez, da bi za to obstajale omejitve, ki bi omogočale normalno življenje posameznikov v območjih teh skupnosti. Ne smemo dovoliti, da pridemo do trenutka, ko bo potrebno za čisto vse vire, ki so nam bili prej dani, pa naj bo to voda ali čist zrak, nekemu plačati.

Opis ukrepa

↳ Zagotoviti je potrebno pogoje, ki bodo današnjim in vsem ostalim generacijam mladih, omogočali, uveljavljanje pravic do določenih virov, ki so del njihovih okolij in kjer brez teh, ta okolja ne omogočajo več enakih pogojev bivanja, kot bi članom skupnosti pripadala. Preprečiti je potrebno, da lahko ena entiteta z večjim posegom v skupnost, brez da se skupnost (in ne samo predstavniki skupnosti) s tem strinja in je pravično zastopana in kompenzirana, privede do bistvenih sprememb v življenjskem slogu ostalih skupnosti z izrabljanjem njenih naravnih danosti.

Opredeliti je potrebno vire in njihove deleže, ki so neodtujljiva pravica prebivalcev določenih skupnosti/območij, kot so npr. voda (pitna, deževnica, morje...), naravne površine (gozdovi, jame...) in čist zrak. Opredeliti

je potrebno kolikšen del in v kakšni obliki so tej viri pravica skupnosti in prebivalcev območij in v kolikšni meri in obliki si te vire lahko lastijo posamezniki in trgujejo z njimi.

Ministrstvo za naravne vire in prostor mora izpeljati postopek posvetovanja z različnimi predstavniki prebivalstva in opredeliti seznam naravnih virov, ki so neodtujljivi, ter poiskati rešitve, na kakšne načine se lahko te vire trajnostno porablja ali uporablja. V postopek je nujno potrebno vključiti tudi revizijo ukrepa na vsakih 5-10 let s posvetovanje s širšim krogom prebivalstva.

Učinki ukrepa

↳ S temi koraki bomo prišli do stanja, kjer se bomo kot prebivalci tega kosa sveta v katerem živimo, odločili kaj nam kot posameznikom pripada ter kaj smo in za kakšno odkupnino skupnosti, pa naj si bo lokalna, državna ali višja, pripravljene del tega odstopiti, da bomo lahko še vedno vsi, trajnostno, skozi generacije, uživali v tem kar nam narava ponuja.

3.5. Uvedba trajnostnih pristopov pri načrtovanju novogradenj grajenih z javnim denarjem

Opis problematike

↳ Soočamo se s številnimi stavbami v javni lasti in javnimi prostori, za katere ni dovolj sredstev za redno vzdrževanje. Živimo v realnosti, kjer se velikokrat projektno razmišlja samo na to, kako bomo nekaj zgradili, posledice vzdrževanja in na koncu razgradnje pri spremembi namembnosti pa pustili načrtovanje in brez da bi za njih zagotovili sredstva, prihodnjim rodovom. Tako se mladi na lokalni ravni večkrat soočajo s potrebo po prostorih, ki bi jih sicer lahko dobili v uporabo, če bi bili vzdrževani a jih občina, čeprav si jih lasti, ne more dati v uporabo. Večkrat se gradi javne prostore, ki pa potem nimajo zagotovljenih sredstev za vzdrževanje in ne morejo v popolnosti služiti svojemu namenu.

Javne prostore je ekonomičneje vzdrževati kot jih vsakih toliko let, ko propadejo in izgubijo svoj namen, sanirati ali celo zamenjati.

Opis ukrepa

↳ Na pristojnem ministrstvu je potrebno pripraviti predlog spremembe zakona uporabe javnih sredstev, kjer se opredeli, da se vse zgradbe in javni prostori, ki so grajeni z deležem javnega denarja, morajo načrtovati pod pogoji, da imajo načrtovano, finančno opredeljeno in javno objavljeno vzdrževanje teh prostorov ter načrtovan, finančno opredeljen in in javno objavljen načrt razgradnje teh objektov, iz katerega je jasno razvidno kolikšen delež gradnje in katere materiale se bo ponovno, v isti ali drugi obliki, uporabili za namene gradnje ali vzdrževanja drugih objektov, kjer imajo prednost tisti, ki so v javno dobro in tako čim bolj povečali učinek krožnega gospodarstva.

Učinki ukrepa

↳ Ne moremo si privoščiti živeti v svetu, kjer imamo dovolj javnih površin za izvajanje družbeno koristnih in družabnih dejavnosti a jih zaradi netrajnostnih odločitev predhodnih odločevalcev, kot skupnost, ne moremo uporabljati. Sprememba zakonodaje bi pomenila, da bi z zgradbami in javnimi prostori ravnali po načelih sedenja čim večji učinkovitosti krožnega gospodarstva ter poskrbeli, da prostori niso načrtovani le z mislijo trenutnega stanja ampak trajnostjo in z večgeneracijsko idejo v mislih, da ne bomo več gledali opuščenenih površin, ki bi jih, z premišljenim trajnim načrtovanjem, lahko uporabljali.

4. Obnovljivi viri energije in učinkovita raba

4.1. Povečanje lastnih kapacitet proizvodnje električne energije

Opis problematike

↳ Slovenija je 70 - 75% samooskrbna z električno energijo, preostalih 30 - 25 % pa uvozimo. Tretjino v Sloveniji pridobljene energije pridobimo iz Termoelektrarne Šoštanj (dalje TEŠ), tretjino iz Nuklearne elektrarne Krško (dalje NEK), tretjino pa iz obnovljivih virov energije (večinoma iz hidroelektrarn). Leta 2018 je Evropska komisija predlagala dolgoročni cilj podnebno nevtralne Evrope do leta 2050, na podlagi katerega so bila sprejeta evropska podnebna pravila, ki kot pravno zavezujoč cilj predvidevajo zmanjšanje emisij toplogrednih plinov za 55% do leta 2030. (1) Za doseganje teh ciljev moramo razmisliti o nadomestitvi energije, ki jo pridobimo iz fosilnih goriv ter o tem, kako bi Slovenija lahko postala energetska neodvisna država.

Opis ukrepa

↳ Predlagamo pametno integracijo različnih virov pridobivanja obnovljive energije na mikro nivoju. Večina obnovljivih virov energije je odvisna od različnih okoljskih dejavnikov, na katere nimamo vpliva, zato je potrebno smiselno umestiti različne vire iz katerih bomo lahko pridobivali energijo vse leto, ne glede na vremenske razmere. Predlagamo postavitev vetrnih elektrarn, sončnih elektrarn in mikro hidroelektrarn na za njih primernih območjih. Hkrati se zavedamo, da potrebujemo tudi stabilnejši vir električne energije, če želimo postati energetska neodvisni in se izogniti uporabi fosilnih goriv. Zato podpiramo uporabo nizkoogljicnih virov energije, med drugimi tudi jedrsko energijo. (2)

Spodbujamo načrtovanje lokalnih energetskih skupnosti, ki bi povezovale in vključevale večje število lokalnih enot in integracijo hranilnic energije, s katerimi bi pokrivali vrhove električnega povpraševanja. Tako bi se znotraj omenjenih skupnosti poskušali približati energetski neodvisnosti, brez da bi s tem preobremenili naš omrežni sistem. (3)

Spodbujamo čimprejšnjo aktivacijo za namen energetske neodvisnosti Slovenije z upoštevanjem v največji možni meri ogljične nevtralnosti in trajnostnih pristopov.

Učinki ukrepa

↳ Energetska vzdržen prehod iz fosilnih goriv na zeleno energijo in energetska samooskrba Slovenije. Energetska neodvisnost ima pozitivne ekonomske, okoljevarstvene in socialne vplive na skupnost. (4)

Viri

1. Vlada Republike Slovenije. (28. 2. 2020). Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt Republike Slovenije. https://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/nepn/dokumenti/nepn_5.0_final_feb-2020.pdf
2. Paraschiv, S. (2022). Analysis of the variability of low-carbon energy sources, nuclear technology and renewable energy sources, in meeting electricity demand. Energy Reports, 9(11). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352484723012404#b19>
3. Košnjak, E. (2022). Energetske skupnosti kot razvojna priložnost za dobro vključevanje industrije v lokalno okolje. <https://dnevi-energetikov.si/wp-content/uploads/2022/04/E.-Kosnjak--IJS-CEU.pdf>
4. Faster Capital. (7. 12. 2023). Striving for Energy Independence after the 1 1979 Energy Crisis. <https://fastercapital.com/content/Striving-for-Energy-Independence-after-the-1-1979-Energy-Crisis.html#Economic--Environmental--and-Social-Impacts>

4.2. Zmanjšanje porabe energije

Opis problematike

↳ Slovenija je daleč od tega, da bi bila samooskrbna z energijo saj se je uvoz energije v zadnjih letih gibal med 30 - 25 %, kar pomeni, da ogromne količine energije (tudi elektrike) uvaža iz drugih držav, poraba pa se iz leta v leto tudi povečuje. (1) Da zmanjšamo uvoz energije, moramo poleg gradnje novih proizvodnih obratov energije zmanjšati tudi samo porabo. Statistični urad Slovenije navaja, da se je v letu 2022 61% energije, ki jo porabijo gospodinjstva, porabilo za ogrevanje. (2)

Opis ukrepa

↳ Predlagamo sledeče ukrepe:

- a) preusmerjanje (mednarodnega) tovornega prometa v železniški promet
- b) subvencioniranje in ugodno kreditiranje energetskih obnov javnih in zasebnih stavb (prioriteta so večstanovanjske stavbe in stavbe, ki nimajo izolacije)
- c) povečati financiranje Ekosklada in s tem uvesti ugodnejše delno financiranje in kreditiranje nakupa energetsko učinkovitejših naprav (s poudarkom na napravah za ogrevanje),
- d) zamenjava svetil javne razsvetljave na varčnejša svetila, pametno načrtovanje novih delov javne razsvetljave, vpeljava senzorjev za detekcijo gibanja ter izklop javne razsvetljave v nočnih urah, kjer je to smiselno in ne posega v varnost.
- e) ozaveščanje in spodbujanje javnosti o načinih zmanjšanja porabe energije.

Učinki ukrepa

↳ Zmanjšanje porabe energije v gospodinjstvih in javnih ustanovah, zmanjšanje porabe fosilnih goriv in posledično izpustov CO₂, zmanjšanje cestnega prometa, boljši izkoristek energije (iz novih naprav in izolacije).

Viri

1. Vlada Republike Slovenije. (28. 2. 2020). Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt Republike Slovenije. https://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/nepn/dokumenti/nepn_5.0_final_feb-2020.pdf
2. Statistični urad Republike Slovenije. (7. 3. 2024). <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1815406S.px/table/tableViewLayout2/>

4.3. Posodobitev energetskega omrežja in pripadajoče infrastrukture

Opis problematike

↳ Za učinkovito distribucijo in prehod na obnovljive vire energije mora biti električno omrežje kakovostno in dovolj zmogljivo. Prav tako morajo biti izgube v električnem omrežju čim manjše, kar se skladno z razvojem tehnologije tudi izboljšuje. Slovensko električno omrežje je na veliko mestih dotrajano. Največji problem predstavljajo nizkonapetostna omrežja, na katera so priključeni mali odjemalci - gospodinjiski ter proizvajalci obnovljivih virov energije manjših dimenzij, kot so sončne elektrarne. (1)

Opis ukrepa

↳ Predlagamo sledeče ukrepe:

- a) Nadgradi naj se nizkonapetostnega omrežja in pripadajoče infrastrukture, da bo to omogočalo priključitev vseh sončnih elektrarn in toplotnih črpalk na manjših objektih.
- b) Spodbujamo pametno načrtovanje lokalnih energetskih skupnosti, v katerega se poveže večje število lokalnih enot ter se v sklopu tega namesto več manjših proizvodnih objektov električne energije skupaj investira v en večji objekt, katerega se ustrezno priklopi na električno omrežje

(kjer pripravljenost za to v lokalnem okolju obstaja). (2)

c) Integrira naj se večje hranilnice električne energije za stabilnejše omrežje v času največjega električnega povpraševanja oz tako imenovanih vrhov.

Učinki ukrepa

↳ Posodobljeno in ojačano električno omrežje bi omogočilo priklop večih manjših proizvodnih objektov obnovljivih virov energije. Z organiziranimi lokalnimi energetske skupnostmi bi lahko zmanjšali tudi potrebo po večjih povezovalnih daljnovodih z višjimi nazivnimi napetostmi, z integracijo energijskih hranilnic pa bi zmanjšali potrebo po večjem pretoku električne energije v času največjega povpraševanja, tako imenovanih vrhov.

Viri

1. Zelena Slovenija. (8. 3. 2021). Poraba energije narašča, naložbe v razvoj omrežja so nujne. <https://www.zelenaslovenija.si/esg/poraba-energije-narasca-nalozbe-v-razvoj-omrezja-so-nujne-eol-157/>
2. Košnjak, E. (2022). Energetske skupnosti kot razvojna priložnost za dobro vključevanje industrije v lokalno okolje. https://dnevi-energetikov.si/wp-content/uploads/2022/04/E.-Kosnjek_-_IJS-CEU.pdf

4. 4. Spodbujanje inovacij na področju obnovljivih virov energije

Opis problematike

↳ Mladi raziskovalci imajo veliko idej na področju novih tehnologij pridobivanja električne energije, ki pa ostanejo nerealiziranih ali v fazi prototipov zaradi nižje podpore. Zato redki projekti dosežejo masovno uporabo.. Raziskava Programa Združenih narodov za razvoj je pokazala, da je karierna usmeritev v sektor čiste energije otežena. (1) V ta namen je potrebno

spodbujati raziskovalne projekte na temo OVE in podpirati iniciative, kjer se takšne ideje rojevajo. Zato je ključno, da energetskim raziskovalcem, iniciativam in podjetjem, ki uvajajo nove in čiste tehnologije omogočimo prodor in boljši obstoj na trgu ter omogočimo boljše pogoje za karierno usmeritev.

Opis ukrepa

↳ Predlagamo naslednje ukrepe:

1. Načrtuje naj se raziskovalne projekte, katerih osrednji namen je integracija novih proizvodnih objektov električne energije v lokalnem okolju
2. Omogoči naj se finančno in strokovno podporo novim tehnologijam, ki imajo potencial za masovno proizvodnjo in hitro integracijo v električno omrežje
3. Pripravi naj se poslovno okolje, ki bi spodbujalo start-up podjetja, ki bi se usmerila v razvoj proizvodnih tehnologij za nove oblike pridobivanja OVE

Za implementacijo ukrepa je odgovorno Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

Učinki ukrepa

↳ Z uvedbo programov in povečanjem financiranja, bi se povečale možnosti, da bi mladi raziskovalci svoje ideje testirali v realnem okolju, realizirali svoje prototipe in jih lansirali na trg. Na tak način bi se povečalo število novih podjetij, ki bi na trg uvedla nove tehnologije za pridobivanje električne energije iz obnovljivih virov v skladu z naravnimi danostmi lokalnega okolja.

Viri

<https://www.undp.org/blog/four-ways-young-people-can-lead-energy-revolution>

5. Prehranska varnost in trajnostno kmetijstvo

5.1. Vzpostavitev strateškega partnerstva in sprejem ustreznih zakonodaj za zmanjšanje izgub hrane (food loss) in odpadne hrane (food waste)

Opis problematike

↳ Vse stopnje prehranjevalne verige od proizvodnje do predelave, distribucije in porabe prispevajo k izgubi in zavrženju hrane. V Sloveniji so v letu 2020 izgube v prehranski verigi in odpadna hrana obsegale 143.570 ton, kar predstavlja 68 kg na prebivalca. Pri tem ne smemo pozabiti na ocenitev, da je približno 40% vse zavržene hrane še vedno uporabne. Največjo količino odpadne hrane (52 %) se pridelava v gospodinjstvih, 30% nastane v gostinstvu in drugi sektorjih, ki se ukvarjajo s strežbo hrane (na primer v šolah, vrtcih, bolnišnicah in domovih za starejše), 11% v trgovinah in distribuciji, 7% pa v proizvodnji hrane (vključno s primarno proizvodnjo). (1)

Poleg izgube hrane in negativnega vpliva na proračun gospodinjstev, predstavljajo izgube v prehranski verigi ter zavržena hrana tudi zapravljanje surovin in energije, kar ni združljivo z zastavljenimi cilji trajnostnega razvoja na nacionalni in mednarodni ravni. Te izgube predstavljajo nepotrebno izrabljanje naravnih virov, kot so voda in kmetijska zemljišča ter nepotrebne izpuste toplogrednih plinov, ki bi se jim lahko izognili.

Po podatkih Organizacije Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (dalje FAO) znaša skupni ogljikov odtis odpadne hrane skupaj s spremembo rabe zemljišč, ki vključuje krčenje gozdov, približno 4,4 Gt ekvivalentnega CO₂ na leto. Od tega je 3,6 Gt ekvivalentnega CO₂ proizvede odpadna hrana, 0,8 Gt ekvivalentnega CO₂ pa krčenje gozdov. (2)

Če bi se izognili tako nastalim odpadkom, bi se izognili tudi potrebi po predelavi oz. obdelavi teh in s tem ne bi povzročili dodatnih, s tem povezanih stroškov in izpustov toplogrednih plinov, nastalih pri procesu predelave odpadne hrane. Od 143.570 ton odpadne hrane je bilo namreč v Sloveniji leta 2020 66.813 ton predelanih v bioplinarnah, 45.076 ton v kompostarnah, 28.299 ton pa je bilo prek procesa mehansko-biološke predelave spremenjenih v material za sežig v toplarnah ali spremenjenih v bale za odlagališča. (3)

Opis ukrepa

↳ Namen ukrepa je, da se:

- borimo proti odstopanjem družbe prekomerne potrošnje,
- da z varčevanjem z viri in zmanjšanjem proizvodnje odpadkov zaščitimo okolje,
- vrnemo kupno moč gospodinjstvom.

A. Smernice

↳ Predlagamo, da se ukrep razčleni na šest programskih osi, skozi katere bomo lahko holistično pristopili do problema.

1. Raziskovanje in komuniciranje

Spremljanje nacionalnega partnerstva za boj proti zavrženi in odpadni hrani se mora držati dveh pglavitnih ciljev: najti čim več delujočih načinov boja proti nastanku odpadne hrane in doseči razširjenost dobrih praks, ob nujni interakciji med deležniki in jasni usmeritvi dela. Zadostno strukturirana uradna komunikacija bo zagotovila predstavitev idej vsem udeležencem partnerstva.

2. Kazalniki in merjenje

Partnerstvo naj si prizadeva doseči cilj zmanjšanja zapravljanja hrane za polovico do leta 2030, v skladu s cilji trajnostnega razvoja (Sustainable Development Goals), ki so jih sprejeli Združeni narodi leta 2015. (4) Za doseganje zadanega cilja je potrebno sprejete ukrepe pravilno zastaviti.

3. Vzpostavitev hierarhije

Vzpostavi se hierarhija ukrepov, ki bo pripomogla k čim večjemu ovrednotenju potencialne odpadne hrane, da se to posledično čim prej uporabi v piramidi hierarhije, ki sledi naslednjemu sistemu. Prednost naj se da preventivnim ukrepom, nato pa naj se uredi alternativno uporabo še uporabne hrane, kot so donacije, diskontna prodaja, prodaja skozi storitve, ki jih ponujajo mobilne aplikacije (Dober primer je na primer "Too Good To Go"). Lo se te možnosti izčrpajo, sledi uporaba odpadne hrane za živalsko krmo (5), na zadnjem mestu pa stoji predelava odpadne hrane v kompostarnah, bioplinarnah in v procesih mehansko biološke obdelave odpadkov (MBO). Deležniki naj se zavežejo, da se bodo v boju proti odpadni hrani držali vzpostavljene hierarhije, saj je to najboljši način, da se prepreči napake v procesu izvajanja strategije.

4. Upravljanje s presežki in socialna politika

Proizvodnja in distribucija hrane zahtevata dosledno politiko oskrbe in nakupa, da se prepreči razvoj in kopičenje zalog, ki jih ni mogoče prodati pred potekom roka uporabnosti. Kljub ukrepom, ki jih predlagajo zainteresirani akterji, pa je presežke hrane težko preprečiti (1). Partnerstvo je primerno sodelovalno orodje za spremljanje distributerjev in industrije pri razvoju orodij za preprečevanje presežkov, kot tudi za izboljšanje in trajnostno vzdrževanje donacijskih programov za organizacije, ki pomagajo pri preprečevanju odpadkov, hkrati pa zagotavljajo hrano najbolj potrebnim v družbi. Partnerstvo naj se spremlja tudi skozi prizmo socialne politike.

5. Kohezijski vidik

Opredelitev smernic na nacionalni ravni omogoča prilagajanje ukrepov boja proti odpadni hrani v Sloveniji. Pomembno je, da se deležnike čim bolj vključi v proces reševanja problematike. To naj se naredi prek mehanizmov kohezijskega razvoja iz nacionalne ravni na regionalno in občinsko raven. Izvajanje strategije mora biti podprto s podpornimi ukrepi na vseh dotičnih ravneh. Ta pristop deluje le, če so akterji na lokalnih ravneh vključeni že pri oblikovanju celostne strategije.

6. Iskanje sinergij skozi celotno verigo preskrbe s hrano

Vsi ukrepi, ki se izvajajo ali se bodo izvajali za učinkovit boj proti odpadni in zapravljeni hrani, vključujejo različne deležnike. Ti so vabljeni k sodelovanju pri določanju skupnega načrta in njegove izvedbe. Skupno delovanje lahko privede do učinka domino, pri čemer akcija enega deležnika sproži razvoj podobnih ali dopolnilnih akcij pri njegovih partnerjih. Sinergija teh partnerstev mora biti omogočena podprta z možnostjo dobrega mreženja in povezovanja.

B. Primeri ukrepov

↳ Zgledujemo se lahko po konkretnih predlogih, ki jih nosita francoska zakona loi Garot (6) in loi EGAlim (7), kot so npr.:

- Predlog, da trgovci z več kot 400 m² prodajne površine sklenejo dogovore o donaciji odpadne hrane s humanitarnimi organizacijami, ki se borijo proti lakoti in pomanjkanju hrane v družbi.
- Predlog, da gostinci, ki ponujajo masivno prehrano (> 3000 obrokov dnevno) in velika agro podjetja (> 50 mio. € bruto dohodka) sklenejo dogovor o dobavi z dobrodelnimi organizacijami.

- Prepoved uničevanja še uporabne hrane zgoraj omenjenim deležnikom.
- Izvedba vsakoletne diagnostike o odpadni hrani v "industrijskih kuhinjah", predvsem v večjih catering podjetjih (na primer Sodexo, Sovita, itd.).
- Ustanovitev trostopenjskega sistema kakovostnih znamk, za katere se lahko potegujejo distributerji v maloprodaji (posamezni supermarketi/trgovine), ki jih podeljujejo organi, certificirani s strani ministrstva za trajnostni prehod. Pri nas bi takšni certifikati lahko bili podeljeni s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Znamke se delijo na osnovi kriterijev, ki ocenjujejo, kako dobro se deležnik spopada z odpadno hrano, oziroma ali implementira sistem donacij odpadne hrane, itd. V Franciji so z vpeljavo takega sistema šele dobro začeli, saj so s prvi krog dodeljevanja certifikatov prvič izvedli marca 2023. Znamko sta osvojili dve trgovini.
- Uvajanje sistema sledenja in pregleda kvalitete donacij odpadne hrane.
- Uvedba davčnih olajšav za kmete, ki donirajo presežke hrane humanitarnim organizacijam. 60% tržne vrednosti hrane se šteje proti davčni olajšavi do maksimalne vrednosti 5 promilov letnega bruto prihodka kmetije.
- Država se zavezuje, da bo preko digitalne komunikacije (spletne strani, družbena omrežja) posredovala vse koristne informacije za izvajanje najbolj inovativnih ukrepov za učinkovit boj proti odpadni hrani v vseh sektorjih prehranske verige.

Več konkretnih predlogov s strani deležnikov zasledimo tudi v raziskavah, ki jih je naročilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, kot npr. (1):

- Ena trenutno neizkoriščenih možnosti je tudi vračanje neprodanih surovin iz trgovin v nadaljnje postopke predelave in ponovne uporabe higiensko neoporečnih sestavin, denimo za predelavo v bolj stabilna živila, uporabo za krmo živali ali morda tudi v lastnih kuhinjah.

- Podpiramo uvedbo ciljno prilagojene platforme, s katero bi se lahko ozaveščalo o odpadni hrani.
- Raziskave so pokazale, da trgovci menijo, da je doniranje hrane dobrodošel ukrep. S tem prispevajo k družbeni odgovornosti, pomagajo ljudem v stiski, poleg tega pa tudi znižujejo svoje stroške. Prav tako menijo, da se na nivoju trgovin preveč primerja obstoječe stanje doniranja presežkov hrane med tujimi praksami in našimi (tuje države imajo vzpostavljene sisteme, v Sloveniji sistem temelji na prostovoljstvu). Problematika tudi po njihovem mnenju sicer potrebuje sistemsko ureditev, saj je prerasel prostovoljni model obvladovanja.

Kako naj se meri in sproti spremlja pridobljene podatke o uspehu?

Če že obstoječi podatki odražajo natančen opis prvotnega stanja izgub hrane pred uvedbo ukrepov, je pomembno, da smo zmožni meriti spremembe skozi celoten proces.

Deležniki:

- ↳ Ukrep se naslavlja na vse deležnike, ki jih delo in ekonomska dejavnost povezujeta s področjem prehrane (EK, MKGP, MKRR, GZS, GZS-ZKŽP, KGZS).

Učinki ukrepa

- ↳ Zmanjšanje zavržene in odpadne hrane za 50% do leta 2030.

Viri

1. Gasan Osojnik Črnivec, I. (2021). Analiza stanja in vzrokov nastajanja odpadne hrane v Sloveniji. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta. https://www.bf.uni-lj.si/mma/CRP_V4_2011_R1_2_R4_1_Analiza_vzrokov.pdf/2022031407271672/?m=1647239236
2. Food and Agriculture Organization of the United Nation. (2015) Food wastage footprint & Climate Change. <https://www.fao.org/3/bb144e/bb144e.pdf>
- FAO. 2015a. Food Wastage Footprint & Climate Change. Rim, 2015 FAO.

3. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2021). Spoštujmo hrano - spoštujmo planet. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/PODROCJA/HRANA/Zavrzki_odpadna_hrana/Strategija_Spostujmo-hrano_spostujmo-planet.pdf
4. Champions 12.3. (b.d.) Target 12.3. <https://champions123.org/target-123>
5. Uradni list Evropske komisije. (2018). Obvestilo komisije: Smernice za uporabo živil, ki niso več namenjena prehrani ljudi, v krm. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0416\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0416(01)&from=EN)
6. Pacte national de lutte contre le gaspillage alimentaire 2017-2020. (b.d.) <https://agriculture.gouv.fr/telecharger/85663>
7. Pacte national de lutte contre le gasPillage alimentaire. (2013). <https://agriculture.gouv.fr/telecharger/126358>

5. 2. Spodbujanje tako pridelave kot potrošnje trajnostne lokalno pridelane hrane

Opis problematike

- ↳ Pomemben del trajnostne oskrbe s hrano predstavljata lokalna pridelava in predelava trajnostno proizvedene hrane, ki pa mora biti fizično in cenovno dostopna lokalnemu prebivalstvu in probaljena na lokalnih trgih, torej od njive do krožnika oz. od vil do vilice. (1) Tudi med strateškimi cilji razvoja slovenskega kmetijstva in proizvodnje hrane ima zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane ključno vlogo. (2)

Leta 2020 je bila Slovenija 88-odstotno samooskrbna z žiti, 84-odstotno z mesom, 48-odstotno z zelenjavo. Pri tem je potrebno poudariti, da se je samooskrbnost z žiti skoraj podvojila (v primerjavi z letom 2000), zvišala se je tudi samooskrba z zelenjavo, medtem ko sta se stopnji samooskrbe z mesom in krompirjem nekoliko znižali. V letu 2021 smo uvozili 2,3 milijona ton hrane in pijač, kar je bilo skoraj trikrat toliko kot leta 2000. (3) Gospodinjstva v povprečju za hrano namenijo 14,3 % vseh svojih izdatkov, kar je nad evropskim povprečjem (13,5 %). Pomembno je tudi dejstvo, da se je hrana od začetka marca 2017 do konca februarja 2022 podražila za 13,9 %, še najbolj sadje (za 46,8 %), medtem ko se je cena zelenjave, sladkorja, marmelade, meda in čokolad zmanjšala. Raziskava Mladina 2020 kaže, da je lokalno pridelana hrana vse bolj pomembna tudi mladim, saj več kot polovica anketiranih kupuje lokalne izdelke, ki se ne

prevažajo po velikih razdaljah. (4) Ker imajo mladi kot posebna družbena skupina nižjo kupno moč, prihaja cenovna dostopnost lokalno pridelane trajnostne hrane še toliko bolj do izraza.

Opis ukrepa

↳ Zagotavljanje prehranske varnosti in samooskrbe je strateška opredelitev slovenske države, ki izhaja iz dejstva, da Slovenija z domačo pridelavo ne pokriva svojih potreba po kmetijsko-živilskih proizvodih. Slovenska prehranska politika tako zasleduje strateški cilj, "t.j. pospešiti ponudbo in povpraševanje po kakovostni in zdravju koristni hrani, pridelani lokalno in na trajnostni način ter s tem izboljšati oskrbo prebivalstva z lokalno trajnostno pridelano hrano" (5).

Spodbujanje lokalnega okolja, da se samo oskrbuje in s tem poveča kakovost življenja vseh, ki so vključeni v ta proces je smiselno z vidika trajnosti, kot je smiselno spodbujati tako integriran kot tudi ekološki način pridelave zelenjave in drugih živil, ter uvajanje teh pridelkov in izdelkov v naš vsakdan (5). Zato zahtevamo, da država na različne načine spodbuja tako pridelavo kot potrošnjo trajnostne lokalne hrane, tudi rastlinskega izvora, saj je lahko ta po podatkih Združenih narodov pripomore k zmanjšanju ogljičnega odtisa. (6) To lahko stori posredno ali neposredno, tako s finančnimi kot tudi nefinančnimi spodbudami. Spodbujati je potrebno tako pridelovalca (politika neposredne, proticiklične podpore kmetom) kot tudi potrošnike. S predlaganim ukrepom bomo spodbudili javnost k uporabi lokalno pridelane hrane.

Za ohranitev slovenske pridelave in predelave hrane je ključnega pomena promocija lokalne hrane, saj je, kot navaja Vlada RS (7), domač, osveščen potrošnik najpomembnejše zagotovilo, da bo slovenska pridelava in predelava hrane uspešna in konkurenčna, dolgoročno pa prispeva tudi k samemu povečanju samooskrbe Slovenije s kmetijskimi in živilskimi proizvodi. Nujno je, da se načrtovanja in izvajanja promocije lotimo strateško, tudi preko shem kakovosti.

Prav tako spodbujamo državo, da nameni več pozornosti spodbujanju napredka pri trajnostni proizvodnji hrane s financiranjem raziskav in dejavnosti na s tem povezanimi področji (8), razširja izsledke raziskav, najnovejših ugotovitev, inovacij in dobrih praks ter z le-temi nadgrajuje in povezuje zbirke podatkov in procesov, ki naj služijo v podporo odločanju. Vzpostavi naj se redno sodelovanje raziskovalcev in odločevalcev, v od-

ločitve pa se naj vedno vključi tudi ciljno skupino (9).
Institucije pristojne za implementacijo ukrepa: MKGP, KGZS v sodelovanju s stanovskimi organizacijami.

Učinki ukrepa

↳ Cenovno dostopna in kakovostna lokalno pridelana hrana.

Viri

1. Evropski svet. (2. 2. 2024). Od vil do vilic. <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/from-farm-to-fork/>
2. Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri« (ReSURSKŽ). (2011). Uradni list RS, št. 25/11 <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO80>
3. Statistični urad Republike Slovenije. (b.d.). Samooskrba s hrano in uvoz hrane v Slovenijo. <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/11878/sl-hrana-22.pdf>
4. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2021). Mladina 2020. https://www.mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/
5. Republika Slovenija. (7. 5. 2020). Pomen lokalne hrane in načelo kratkih verig v dobavi živil. <https://www.gov.si teme/pomen-lokalne-hrane-in-nacelo-kratkih-verig-v-dobavi-zivil/>
6. United Nations. (b.d.). Your guide to climate action: Food. <https://www.un.org/en/actnow/food>
7. Republika Slovenija. (17. 8. 2023). Promocija lokalne hrane. <https://www.gov.si teme/promocija-lokalne-hrane/>
8. Uradni list Evropske unije. (2023). Mnenje Evropskega odbora regij – Zagotavljanje prehranske varnosti in krepitev odpornosti prehranskih sistemov. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022IR2101&from=EN>
9. Strateški okvir prilagajanja podnebnim spremembam. (2016). <https://www.google.com/url?q=https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Podnebne-spremembe/SOzP.pdf&sa=D&source=docs&ust=1685458918022131&usq=AOvVaw21SfBeW-4DO5MGqW5e7hVik>

5. 3. Sistemski pristop k revitalizaciji funkcionalno degradiranih območij

Opis problematike

↳ Slovenija že v osnovi spada med države z najmanjšo kapaciteto razpoložljivih obdelovalnih površin v Evropski uniji. V Sloveniji imamo namreč komaj 884 m² obdelovalnih površin na prebivalca, medtem ko bi bilo za zagotavljanje samooskrbe potrebnih kar 2500 - 3000 m². (1) V zadnjih letih je po vsej državi, z večjim obzirom na višjeležeča, obmejna območja ter območja z manjšim razvojnim potencialom, vedno bolj zaznan trend opuščanja njivskih in travniških zemljišč na eni strani ter povečanjem zemljišč v zaraščanju ter kasneje gozdnih (2). Čeprav je zagovarjanje trajnega gospodarjenja z razpoložljivimi kmetijskimi zemljišči, predvsem tistimi I. kakovostne kategorije z namenom ohranitve deleža sedanje prehranske samozadostnosti izpostavljena že zadnje desetletje, v nemalo primerih vodilni državni akterji in deležniki omogočajo ter dajejo prednost pozidavi zgoraj omenjenih zemljišč in tako s spremembo njihove namenske rabe v zazidljiva zemljišča rezultira v nepovratno stanje prvotne namembnosti.

Leta 2015 je na pobudo Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo skupaj v sodelovanju z oddelkom za Geografijo na Filozofski fakulteti, Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo ter Geodetskim inštitutom Slovenije zaživel projekt "Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega registra" zaživel projekt, v sklopu katerega je v letu 2017 kot eden izmed produktov poleg celostne opredelitve termina FDO, izšel nov prostorski in podatkovni sloj funkcionalno degradiranih območij (v nadaljevanju FDO). V projektu so kot funkcionalno degradirano območje opredelili vsa tista območja, ki predstavljajo nezadostno izkoriščeno ali zapuščeno območje z vidnim vplivom predhodne rabe in zmanjšano uporabno vrednostjo, ki lahko predstavlja potencial za razvoj" (3).

"Po letu 2000 smo bili v Sloveniji priče hitrim prostorskim spremembam - gospodarski razvoj je potreboval nov prostor za »razvojne investicije« in pogosto ni upošteval načel trajnostnih usmeritev pri umeščanju novih dejavnosti. Zaradi številnih potreb, neusklajenosti delovanja lokalne, regionalne in nacionalne ravni ter različnih parcialnih sektorskih interesov, je prihajalo do prednostnih širitev dejavnosti (trgovine, poslovno-obrtne in industrijske dejavnosti ter tudi poselitve) na kmetijska in gozdna zem-

ljišča. Nekatere začete investicije so bile nedomišljene, včasih plod »ad hoc« pobud različnih posameznikov, pogosto vezane na razmeroma lahko dostopna evropska in tudi nacionalna sredstva. Po letu 2010, so se vplivi gospodarske krize pričeli jasno kazati tudi v prostoru - nadaljevalo se je postopno zapiranje različnih gospodarskih podjetij, istočasno pa so ostajale nedokončane številne druge razvojne pobude (npr. gradnje novih stanovanjih sosesk, novih poslovnih con idr.)." (3)

Do prve ocene neizkoriščenega prostora na nacionalni ravni je prišlo v Leta 2012, ko je bilo v Sloveniji zabeleženih 194 degradiranih območij v skupni površini 979 hektarjev. Leta 2020 je bilo sicer po nekoliko drugačnih kriterijih kot FDO identificiranih ter evidentiranih 1132 območij s skupno površino 3695 hektarjev. Glede na preteklo rabo so območja FDO razdelili na devet različnih dejavnosti, eno izmed njih predstavljajo tudi kmetijska zemljišča in kmetijski objekti. Kot največji omejitveni dejavniki obnove ali ponovne aktivacije funkcionalno degradiranih območij v Sloveniji so se izkazali problem lastništva, nezainteresiranost lastnikov za vrnitev FDO v funkcionalno rabo ter finančne ovire. Zaradi navedenih ovir prihaja v prostoru zaradi negotovosti do vršenja predvsem netrajnostnih, začasnih in ekstenzivnih dejavnosti, ki posledično dolgoročno še dodatno zmanjšajo kvaliteto in nadaljnji potencial koriščenja območja bodisi za kmetijsko ali drugo namensko rabo. (3)

Kot enega izmed primerov delno opuščenega FDO v Sloveniji velja npr. vrtno mesto Sibirija, kjer so zemljišča, nekdanje namenjena vrtičkanju opuščena, v prostoru pa se vršijo predvsemčasne in ekstenzivne dejavnosti, kot so skladiščenje, kompostiranje, parkiranje strojev, presajanje in prodaja zemlje.

Opis ukrepa

↳ Z ukrepom pozivamo vzpostavitev sistemskega pristopa pri identifikaciji ter revitalizaciji funkcionalno degradiranih območij. Po podatkih Podatkovnega centra o odpadkih Evropske unije so v letu 2020 v evropskih državah (tj. 28 držav članic EU in Norveško) 64 % odpadkov predstavljali mineralni odpadki in prst, zlasti iz gradbenih dejavnosti, dejavnosti rušenja objektov in rudarjenja (4). Z ukrepom zahtevamo, da odgovorni akterji celostno pristopijo k obravnavi in podajo oceno pred izdajo gradbenega dovoljenja- vzpostavitev kriterijev, s katerimi bodo ocenili ali je mogoča ponovna oživitev bodisi FDO ali drugih opuščenih objektov. Pri tem je pot-

rebno sodelovanje pristojnih ministrstev (npr. Ministrstvo za infrastrukturo, Ministrstvo za naravne vire in prostor, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za kulturo itd.).

Ker je zagotavljanje prehranske varnosti in samooskrbe ena izmed strateških opredelitev znotraj Strategije prostorskega razvoja Republike Slovenije in je kapaciteta le-te že tako omejena, pozivamo k ostrejšim, jasno definiranim zakonskim restrikcijam pri ohranjanju kmetijskih zemljiščih pred spremembo namembnosti v druge kategorije namembne rabe.

Pristojne organe pozivamo k bolj trajnostnemu gospodarjenju z razpoložljivimi zemljišči in prostorskimi odločitvami. Preprečevanje kratkotrajnih, "ad hoc" rešitev s sankcijami za odgovorne, ter finančnimi spodbudami za osebe, ki bodo za bodisi za bivanje ali izvajanje storitvenih in drugih dejavnosti izvajali obnovitev ali oživitev območja.

Učinki ukrepa

↳ Racionalno prostorsko načrtovanje z upoštevanjem ohranitve kmetijskih ter ostalih površin.

Viri

1. Lampič, B. (2011). Spremembe v kulturni pokrajini. V Lampič, B. in Rebernik, D. (ur.), Spodnje Podravje pred izzivi trajnostnega razvoja. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

2. Vičič, T. (2021). Značilnosti gospodarjenja brkinskih kmeti od 1800 do 2020 na primeru Sabonj [Zaključna seminarska naloga]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Oddelek za zgodovino. <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=148694&lang=slv>

3. Lampič, B., Cigale, D. in drugi (2017). Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega registra. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/DRR/Projekti-strokovnih-podlag/Analiza-degradiranih-obmocij/koncno-porocilo-projekt-degradiranih-obmocij.pdf>

4. Eurostat. (2021). Waste statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics#Total_waste_generation

5. 4. Zagotavljanje možnosti obroka rastlinskega izvora v javnih ustanovah in na javnih dogodkih

Opis problematike

↳ Leta 2015 so države članice EU s Pariškim sporazumom zavezale, da bodo do leta 2050 skušale doseči podnebno nevtralnost, do 2030 pa zmanjšale emisije za vsaj 55% glede na raven iz leta 1990. (1) K emisijam in veliki porabi naravnih virov v veliki meri prispeva tudi prehrabena industrija, še posebej mesna industrija. Po podatkih Organizacije združenih narodov je približno tretjina vseh proizvedenih toplogrednih plinov povezana s hrano oz. z njeno pridelavo, predelavo, transportom, pripravo, porabo in zavrženjem. (2) Po podatkih Organizacije za prehrano in agrikulturo Združenih narodov iz leta 2017 mesna in mlečna industrija prispevata kar 14,5% vseh emisij toplogrednih plinov (3).

K reševanju problema bi v veliki meri pripomoglo zmanjšanje uživanja izdelkov živalskega izvora ter prehod na trajnostno prehrano s poudarkom na rastlinski prehrani, ki pa je danes žal v veliki meri ljudem še nedostopna. Trenutni zakon o prehrani v javnih ustanovah, dopušča možnost, da javne ustanove ponujajo možnost rastlinskih obrokov, vendar te k temu niso zakonsko zavezane in takega obroka niso dolžne zagotoviti (4).

Po raziskavi NIJZ opravljeni leta 2017/18 se 1,0 % starejših odraslih, 3,3 % odraslih, 3,1 % mladostnikov prehranjuje na način, ki izključuje nekaj skupin živil (delno vegetarijanstvo, ovo-lakto vegetarijanstvo, veganstvo, fru-tarijanstvo itd.) (5). S spremljanjem svetovnih trendov lahko opazimo, da se je število ljudi, ki izbirajo tak način prehrane še povečalo.

Opis ukrepa

↳ Predlagamo, da se uzakoni možnost izbire rastlinskega obroka v vseh javnih ustanovah, ki nudijo hrano in pijačo - v javnem sektorju, šolah, vrtcih, univerzah, domovih za starejše, bolnišnicah ter zaporih.

Obrok rastlinskega izvora je obrok, ki ne vsebuje mesa, mlečnih izdelkov, jajc ter drugih izdelkov živalskega izvora. Tak način prehrane v povezavi s trajnostjo je na podlagi številnih raziskav okolju najbolj prijazen in najbolj priporočen način prehranjevanja za zmanjšanje emisij, porabe naravnih

virov in onesnaževanja (6).

Pri ponudbi in pripravi rastlinskega obroka je potrebno upoštevati, da je pripravljen na zdrav in nutricionistično ustrezen način, s poudarkom na lokalno in trajnostno pridelani hrani.

Rastlinski obrok je namreč ustrezen tudi za veliko drugih diet kot so vegetarijanstvo, fleksitarijanstvo ter druge, kar bi delno olajšalo tudi pripravo obrokov. Kot pomoč institucijam in organizatorjem, bi se lahko za tak način prehrane uvedlo subvencije, ki bi se še nekoliko povečale, če bi organizator uspel zagotoviti trajnosten in nutricionistično ustrezen obrok iz lokalno pridelane hrane.

Učinki ukrepa

↳ Z olajšanjem dostopa do trajnostnih obrokov rastlinskega izvora v javnih institucijah, bi povečali možnost izbire hrane, na podlagi prepričanja, povečali odločanje za tak način prehrane, posledično povečali potrošnjo rastlinske hrane ter na tak način prispevali k boju proti podnebnim spremembam, saj bi prispevali k zmanjšanju emisij in onesnaževanju okolja.

Zmanjšanje uživanja mesa in mlečnih izdelkov ima po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) tudi številne zdravstvene prednosti, kot so med drugim zmanjšanje možnosti razvoja sladkorne bolezni, bolezni srca in ožilja ter drugih kroničnih bolezni (7).

Viri

1. United Nations. (2015). Paris Agreement. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
2. United Nations. (b.d.). Food and Climate Change: Healthy diets for a healthier planet. <https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/food>
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2017). Livestock solutions for climate change. <https://www.fao.org/3/i8098e/i8098e.pdf>
4. Zakon o šolski prehrani -ZŠolPre-1 (2012). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 12. januarja 2013. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6564>
5. Gregorič, M., Blaznik, U., Fajdiga Turk, V. in drugi (2019). Različni vidiki prehranjevanja prebivalcev Slovenije v starosti od 3 mesecev do 74 let. Nacionalni inštitut za javno zdravje. https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/razlicni_vidiki_prehranjevanja_prebivalcev_slovenije.pdf

6. Clark Chai, B., Reidar van der Voort, J. Grofelnik, K., Gudny Eliasdottir, H., Klöss, I., Perez-Cueto, F. J. A. (2019). Which Diet Has the Least Environmental Impact on Our Planet? A Systematic Review of Vegan, Vegetarian and Omnivorous Diets. Sustainability 2019, 11(15). <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/15/4110>

7. WHO European Office for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases (2021). Plant-based diets and their impact on health, sustainability and the environment: a review of the evidence. World Health Organisation Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/349086/WHO-EURO-2021-4007-43766-61591-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

5. 5. Razvoj celovitega in učinkovitega podpornega okolja in za trajnostni razvoj podeželskih območij in sonaravno delovanje kmetijskih gospodarstev

Opis problematike

Za uspešen razvoj kmetijske dejavnosti in s tem tudi uvajanje inovacij in sprememb je velikega pomena podporno okolje in njegove aktivnosti. Pri uveljavljanju sonaravnih oblik kmetovanja so za nosilce kmetijskih dejavnosti pomembna visoka investicijska sredstva in ekonomske koristi. Kot enega največjih problemov kmetje izpostavljajo nezadostnost motivacijskih aktivnosti podpornih služb, kot tudi sam obseg povpraševanja po izdelkih in storitvah. Tudi informacije o možnostih pridobivanja dodatnih sredstev sofinanciranja in možnostih razvoja podeželja so pogosto slabše dostopne.

Opis ukrepa

↳ Za doseganje potenciala razvoja sonaravnega kmetijstva v slovenskem prostoru potrebujemo močno, kvalitetno in motivirano podporno okolje, katerega sestavljata tako politična kot tudi finančna podpora skupaj s kvalitetno in motivirano strokovno podporo kmetovalcev in drugih relevantnih akterjev, kot tudi ozaveščenost vseh vključenih v družbi.

“Trajnostni razvoj podeželja je cilj, ki ga je treba prilagoditi posameznim območjem in njihovim potencialom” (1). Zato predlagamo:

- Sodelovanje javnih politik pri vzpostavljanju podpornega okolja za trajnostni razvoj podeželja preko ciljnega usmerjanja sredstev in ukrepov v vzpostavljanje in ohranjanje prometne, komunalne, energetske in druge infrastrukture.
- Krepitev in širitev delovanja kmetijsko-svetovalne službe v zvezi s prilagajanjem podnebnim spremembam in trajnostnimi oblikami kmetovanja ter zagotovitev učinkovite uporabe sodobnih pristopov in znanj (2).
- Svetovalna služba in zadružni sistemi se morajo dodatno razviti in nuditi dodatna izobraževanja.

Za spodbujanje trajnostnega razvoja podeželja in sonaravnega delovanja kmetijskih gospodarstev mora podporno okolje izvajati različne ukrepe, ki morajo izhajati iz specifičnih potreb lokalnega okolja in različnih oblik kmetijske dejavnosti z ozirom na večplastnost posledic ukrepov (socialni, okoljski in ekonomski vidik).

Učinki ukrepa

↳ Močno, kvalitetno in motivirano podporno okolje za razvoj in spodbujanje sonaravnega in družbeno odgovornega gospodarjenja s kulturno krajino in naravnimi viri.

Viri

1. Erjavec, E. in Rac, I. (2021). Diverzifikacija gospodarstva na podeželju. VDS Svarun. https://www.bf.uni-lj.si/mma/SVARUN_Diverzifikacija_pode__elskih_gospodarstev_Stali___e_kon__no.pdf/2021112912295855/?m=1638185398
2. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2008). Strategija prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam. <http://agromet.mkgp.gov.si/Publikacije/STRATEGIJA%20prilagajanja.pdf>